

Wyrok z dnia 29 lipca 1998 r.

II UKN 155/98

Cywilnoprawna odpowiedzialność pracodawcy za skutki wypadku przy pracy ma charakter uzupełniający. Pracownik nie może dochodzić odszkodowania i renty na podstawie art. 444 KC przed rozpoznaniem jego roszczeń o świadczenia przysługujące na podstawie przepisów ustawy z dnia 12 czerwca 1975 o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Maria Mańkowska, Sędziowie SN: Barbara Wagner (sprawozdawca), Andrzej Wasilewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 29 lipca 1998 r. sprawy z powództwa Stanisława G. przeciwko S. Przedsiębiorstwu Budownictwa Przemysłowego „E.” S.A. Holding w S. i Przem – Bud „Espebepe z o.o. w Ś. o odszkodowanie z tytułu wypadku i rentę, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie z dnia 3 grudnia 1997 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Świnoujściu wyrokiem z dnia 21 maja 1997 r. [...] oddalił powództwo Stanisława G. przeciwko S. Przedsiębiorstwu Budownictwa Przemysłowego „E.” SA Holding w S. oraz Przem - Bud „E.” Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w S. o odszkodowanie oraz rentę z tytułu wypadku przy pracy. Sąd ustalił, że powód po przejściu na emeryturę od 1 maja 1990 r., w okresie od 14 października 1992 r. do 15 czerwca 1993 r. pracował w Przem - Bud „E.” - Holding SA w S. Sp. z o.o. na podstawie odnawianych każdego miesiąca umów zlecenia. Przedmiotem zlecenia było dozorowanie placu budowy „R.”. Stanisław G. wykonywał pracę osobiście, w ustalonych godzinach pracy. Poza czynnościami związanymi

bezpośrednio z dozowaniem placu budowy powód wykonywał prace porządkowe, sprzątał toalety i szatnie. Na polecenie zwierzchnika świadczył także inne prace, jak np. rozładunek okien, przewożenie i czyszczenie cegły, smołowanie dachu. W dniu 15 czerwca 1993 r. otrzymał polecenie pomocy innemu pracownikowi przy obsłudze młota pneumatycznego przy wykuwaniu otworów okiennych. W czasie wykonywania tej czynności poczuł się źle. Po przewiezieniu do szpitala rozpoznano u niego wylew krwi do mózgu. Stanisław G. orzeczeniem komisji lekarskiej do spraw inwalidztwa i zatrudnienia z dnia 24 maja 1994 r. został zaliczony do I grupy inwalidów. S. Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego w S. zostało sprzedane umową z dnia 15 marca 1994 r. S. Przedsiębiorstwu Budownictwa Przemysłowego „E.” S.A. Holding z siedzibą w S. Jest to spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Tworzy ją 8 wspólników, w tym siedem osób fizycznych i S. Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego SA w S. Powoda z Przem - Bud „E.” S.A. - Holding łączyła umowa o pracę. Będą mu przysługiwały świadczenia przewidziane w ustawie z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.), powoływanej dalej jako „ustawa wypadkowa”, jeżeli zostanie ustalone, że zdarzenie z dnia 15 czerwca 1993 r. było wypadkiem przy pracy. Spółka zatrudniająca powoda nie będąc uspołecznionym zakładem pracy, nie jest zobowiązana do wypłaty świadczeń wypadkowych. Ze S. Przedsiębiorstwem Budownictwa Przemysłowego „E.” SA nie łączyła powoda żadna umowa. Skoro pozwani nie są biernie legitymowani w sprawie - należało wobec nich powództwo oddalić.

Stanisław G. zaskarżył ten wyrok apelacją i podnosząc zarzuty nierozpoznania sprawy co do istoty, niedopozwania PZU w S., naruszenia art. 477¹ KPC przez brak orzeczenia w przedmiocie wszystkich roszczeń oraz art. 23¹ § 1 KP przez pominięcie skutków w zakresie następstwa prawnego, wniósł o jego zmianę i zasądzenie od pozwanych solidarnie odszkodowania w kwocie 10.000 zł oraz renty po 200 zł miesięcznie, z odsetkami od 15 czerwca 1993 r., a także kosztów postępowania w obu instancjach lub o uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W uzupełnieniu apelacji z dnia 18 września 1997 r. skarżący zarzucił nadto nieważność postępowania na podstawie art. 379 pkt 4 KPC oraz naruszenie art. 1 i 3 ust. 2 „Konstytucji RP z dnia 22.07.1952r.” w związku z art. 1 i 94 KP przez kwalifikację strony pozwanej jako „nieuspołecznionego zakładu pracy”, pomimo zniesienia po 1989 r. podziału zakładów pracy wedle stosunku do własności środków produkcji.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Szczecinie wyrokiem z dnia 3 grudnia 1997 r. [...] zmienił zaskarżony wyrok w komparycji w ten sposób, że w miejsce oznaczenia siedziby pozwanego Przem - Bud „E.” Spółka z o.o. „w S.” wpisał „w Ś.”, odrzucił apelację w zakresie roszczenia o rentę, w pozostałej części ją oddalając. Sąd pierwszej instancji nie orzekł zaskarżonym wyrokiem co do żądania przez powoda renty. Apelacja w tym zakresie skierowana została przeciwko nieistnjącemu wyrokowi i jest wobec tego niedopuszczalna. Powód w dniu wypadku świadczył pracę na rzecz Przem - Bud „E.” SA Holding w Ś. - pracodawcy nieu-
społecznionego. Brak w związku z tym legitymacji biernej tego pozwanego w proce-
sie o zapłatę odszkodowania z ustawy wypadkowej. Prawo do świadczeń ustala i
świadczenia te wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Drogę sądową poprzedza
postępowanie administracyjno - rentowe. Otwiera ją dopiero odwołanie od decyzji
organu rentowego. Nieważność postępowania w rozpoznawanej sprawie nie za-
chodzi, albowiem nie ma przeszkód, aby sędzia prowadzący sprawę w niższej ins-
tancji przed przekazaniem jej do rozpoznania sądowi wyższej instancji prowadził ją
ponownie po jej przekazaniu przez ten ostatni sąd sądowi niższej instancji.

Powyższy wyrok Stanisław G. zaskarżył kasacją. Wskazując jako jej podstawy „rażące naruszenie prawa materialnego” przez błędną wykładnię i niewłaściwe zas-
tosowanie art. 416 i art. 444 § 1 i 2 KC w powiązaniu z art. 2 i 6 Konwencji nr 17 w
sprawie odszkodowania za wypadki przy pracy (Dz.U. z 1937 r. Nr 86, poz. 617),
oraz „rażące naruszenie przepisów postępowania”, a w szczególności art. 464 w
związku z art. 6, art. 467 i art. 468 KPC wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i o
zasądzenie od pozwanych na jego rzecz solidarnie kwoty 10.000 zł z ustawowymi
odsetkami od dnia 15 czerwca 1993 r. oraz renty miesięcznej w kwocie 200 zł i zwrot
kosztów postępowania za wszystkie instancje lub o uchylenie i przekazanie sprawy
do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd drugiej instancji ustalił, że Stanisław G. był zatrudniony w Przem - Bud „E.” Spółka z o.o. w Ś. na podstawie umowy o pracę i w czasie tego zatrudnienia w dniu 15 czerwca doznał wylewu krwi do mózgu. Ustalenie to nie jest kwestionowane przez powoda.

Dla określenia rodzaju roszczeń należnych powodowi i podmiotów odpowiedzialnych za skutki tego zdarzenia istotne jest ustalenie czy było ono wypadkiem przy pracy. W przypadku ustalenia, że wylew krwi do mózgu jakiego Stanisław G. doznał w dniu 15 czerwca 1993 r. był wypadkiem przy pracy, powodowi, po spełnieniu dodatkowych przesłanek, będą przysługiwały świadczenia przewidziane w ustawie wypadkowej z dnia 12 czerwca 1975 r. Dopiero po rozpoznaniu jego prawa do jednorazowego odszkodowania z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu i renty inwalidzkiej na podstawie art. 9 - 11 oraz art. 18 - 25 tejże ustawy, może on dochodzić odszkodowania i renty na podstawie art. 444 KC. Świadczenia z ustawy wypadkowej są limitowane co do wysokości. Odpowiedzialność cywilnoprawna pracodawcy ma charakter uzupełniający. Uzasadnia ją ustalenie, że świadczenia z ustawy wypadkowej nie rekompensują w całości poniesionych przez poszkodowanego strat na osobie, a nadto, że istnieje cywilnoprawna podstawa odpowiedzialności pracodawcy. Pracownik nie może przeto dochodzić odszkodowania i renty na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego zanim nie zostaną rozpoznane jego roszczenia o te świadczenia na podstawie przepisów ustawy wypadkowej.

Żądanie Stanisława G. zasądzenia na jego rzecz odszkodowania i renty na podstawie art. 444 KC jako przedwczesne podlegały oddaleniu. Roszczenia o świadczenia uzupełniające, wywodzone z art. 444 KC w zw. z art. 415 KC, mogą być dochodzone przez pracownika tylko wówczas, gdy limitowane świadczenia przyznane mu na podstawie przepisów ustawy wypadkowej nie pokrywają całości kosztów wynikłych z uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia.

Tryb ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy wykonywanej w ramach stosunku pracy regulowało w 1993 r. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 kwietnia 1992 r. (Dz.U. Nr 37, poz. 160). Właściwym do dokonywania ustaleń w tym zakresie był zespół powypadkowy. Sporządzony przezeń protokół powypadkowy podlegał kontroli sądu. Poszkodowanemu pracownikowi, który kwestionował ustalenia zespołu, przysługiwało powództwo o sprostowanie protokołu. W sprawie o ustalenie, że jakieś zdarzenie mające związek czasowy z pracą, skutkujące uszczerbkiem na zdrowiu pracownika jest wypadkiem przy pracy, droga sądowa nie jest bezpośrednio dopuszczalna. Pracownik nie ma bowiem interesu prawnego w takim ustaleniu, skoro może dochodzić świadczeń wypadkowych.

Protokół dotyczący okoliczności zdarzenia z dnia 15 czerwca 1993 r. nie rozstrzyga o charakterze wypadku albowiem Stanisław G. uważany był przez pozwanego nie za pracownika, lecz za zleceniobiorcę. Zasady i zakres odpowiedzialności w stosunkach cywilnoprawnych są odmienne od przyjętych w stosunkach pracy.

Wывód kasacji w części dotyczącej aktualności i znaczenia podziału zakładów pracy na uspołecznione i nieuspołecznione nie jest trafny. Skutki tego podziału, pochodzącego sprzed zmian ustrojowych z 1989 r., były eliminowane w poszczególnych dyscyplinach prawa w różnym czasie. W prawie cywilnym zlikwidowała go ustawa z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55, poz. 321), w prawie pracy - ustawa z dnia 2 lutego 1996 r. o zmianie ustawy - Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 24, poz. 110 ze zm.), w prawie podatkowym - ustawa z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz.U. Nr 11, poz. 50 ze zm.). W prawie ubezpieczenia społecznego podział ten jest nadal aktualny. Uspołeczniony lub nieuspołeczniony charakter pracodawcy decyduje, między innymi o trybie ustalania prawa do niektórych świadczeń wypadkowych i zasadach ich wypłaty. Spory o świadczenia przysługujące od organu rentowego są sprawami z zakresu ubezpieczenia społecznego rozpoznawanymi przez sądy pracy i ubezpieczeń społecznych (art. 39 ust. 2 ustawy wypadkowej). Spory o świadczenia przysługujące od pracodawcy są sprawami z zakresu prawa pracy i należą do właściwości rzeczowej sądów pracy (art. 39 ust. 1 ustawy wypadkowej).

Zatrudniająca pracowników spółka, w której połowa udziałów należy do osób fizycznych lub prywatnych jest nieuspołecznionym zakładem pracy w rozumieniu art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy wypadkowej. Jednorazowe odszkodowanie przysługiwałoby zatem powodowi od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i organ ten byłby biernie legitymowany w sprawie o wypłatę świadczenia. Trafnie zatem Sąd drugiej instancji w sprawie o odszkodowanie ustalił brak legitymacji biernej po stronie pozwanych.

Biorąc powyższe pod rozwagę Sąd Najwyższy, stosownie do art. 393¹² KPC, orzekł jak w sentencji.

=====